

260. Sormás, Mántai-dűlő

(Zala megye) U, R, B, LT

A Mántai-pataktól K-re lévő völgy K-Ny-i dombhátán 2002-ben négy hónap alatt 4600 m²-en öt korszak összesen 196 objektumát tártuk fel. Az objektumok feltjai rendkívül sekélyen, többségében rögtön a humusz alatt jelentkeznek, egyes területeken nagyon sűrűn.

A lelőhely Ny-i felén a dunántúli vonaldíszes kultúra keszthelyi csoportjának gödreit és árkait találtuk nagyszámú durva és házikerámiával, K-i szélén pedig a szomszédos Török-földekhez hasonlóan a balkáni eredetű Sopot-Bicske kultúra és a protolengyeli időszak (Sé-horizont) településobjektumai keverednek. Utóbbi korszak házait cölöplyukak és paticcsal, tapasztással teli omladékrétegek, valamint az egykori építményeket övező árokszakaszok jelzik, kerámiaanyagukon pedig már nemcsak karcolt, illetve plasztikus díszeket, hanem vörösfestésű mintákat is találni. A tekintélyes mennyiségű fazekasárún és kőeszközön kívül említésre méltó egy ülő idol alak és több töredék, valamint egy nyílhegy formára megmunkált kőpenge. A későbbi neolit objektumokat a vonaldíszes teleptől egy V-metszetű, 35 m hosszú É-D-i irányú árok választja el, mely 5 m hosszan megszakad, majd tovább folytatódik É-i irányba.

A neolit objektumok közt La Tène CI korú kelta gödröket és félig földbe mélyített házakat találtunk, utóbbiakból ötöt. A többségében Ny-K-i tengelyű, változatos konstrukciójú, téglalap alakú házakban gazdag kerámia- (többek közt pecsételt és grafitos árut) és fémanyagot (salak, vastőr, bronzgyűrű), valamint borostyángyöngyöt és csontkockát, továbbá szapropelitkarperecdarabokat találtunk. A késő vaskori objektumok színe a (sötét)fekete neolit telepjelenségektől teljesen eltérő világosszürke, több esetben szuperpozíciót dokumentáltunk a különböző korszakok objektumai közt.

A neolit és vaskori emlékek mellett a lelőhelyen feltárássra került még egy rézkori és két kora bronzkori gödör is.

STRAUB PÉTER

261. Sormás, Török-földek

(Zala megye) U, B

A 79. számú lelőhely az épülő M7-es autópálya nyomvonalába esik. A feltárás 2002. április 3. és 16. között Fekete Csanád szondázó ásatásával kezdődött, majd június 19-én P. Barna Judit irányításával indult újra a munka, immár teljes feltárásként. Az ásatás harmadik szakasza november 1. és december 2. között zajlott. Összesen 10 008 m²-t, 153 objektumot tártunk fel teljesen.

A lelőhely kiemelkedő jelentőségű a hasonló korú telepfeltárássok sorában. Az eddig feltárt terület csak szelete az egész településnek, melyen kettős körárokrendszer és egy másik, nagy ívű árokrendszer részletét ástuk ki. A telep az árkok mellett nagy- és átlagos méretű gödrökből áll, melyek szinte mindegyikében gazdag le-

letanyagot találunk. A lelőhelyen a dunántúli vonaldíszes kerámia kultúrájának szórvány leletanyaga, a Sopot-kultúra néhány objektuma, döntő többségében pedig a lengyeli kultúra Sé-i horizontjának jellegzetes leletei kerültek elő. Az ásatás a leletanyag jellegét tekintve is kiemelkedő: eddig több mint 15 idoltöredéket, 3 zoomorf figura töredékét, számtalan festett kerámiatöredéket találtunk. A festett anyag jó állapotú, gazdag. Figyelemreméltó az antropológiai (teljes váz), állatcsont- és kőanyag is. Az újkőkori objektumok mellett két késő bronzkori gödröt is dokumentáltunk.

A leletanyag a nagykanizsai Thúry György Múzeum régészeti gyűjteményét gyarapítja, elsődleges feldolgozása a feltárással párhuzamosan megkezdődött.

SZÁRAZ CSILLA

262. Szabadszállás, Gyakorlótér

(Bács-Kiskun megye) Sza, A

2002. november 21-én telefonon értesítették a múzeumot, hogy Szabadszálláson, az Alföldi Kiképző Központ B. területén lövészárkásás közben emberi csontvázat találtak.

November 22-én helyszíni szemlét tartottam, de addigra a kunszentmiklósi rendőrkapitányság munkatársai a helyszínen kibontották a váz további részeit. Ekkor került elő egy agyagedény, amelyet a csontokkal együtt a kunszentmiklósi rendőrkapitányságra vittek.

A helyszíni szemle során megállapítható volt, hogy a kiképző központtól kb. 300 m-re északra a kb. DNy-ÉK irányú, 70–80 cm széles lövészárk aljában, kb. 1,0–1,2 m mélyen találtak a csontokat. A sír tájolása Ny-K irányú volt, kissé É felé tolódva. A váz jobb térde táján, a csonton kívül került elő az edény. A lövészárk többi szakaszán emberi csontokat vagy sírra utaló egyértelmű beásásokat nem láttam, de néhány helyen még további nyelésre lenne szükség az alaposabb megfigyelésekhez. A szemle során egy szarmata edénytöredék is előkerült, lehetséges, hogy a területen egy szarmata lelőhely is található.

A Szabadszálláson előkerült sír a tájolás és a beszolgáltatott edénymelléklet alapján avar kori lehet.

V. SZÉKELY GYÖRGY

263. Szajk, Szajki szántók

(Baranya megye) V, Ró, Kö

2002. március 25. és április 22. között a Janus Pannonius Múzeum Régészeti osztálya munkatársai terepbejárást végeztek a tervezett M6-56 gyorsforgalmi út Baranya megyei szakaszán.

A 23511. pontnál, a Babarci-árokra hajló domboldalon hosszan elnyúló (800×500 m) települést találtunk (73. sz. lelőhely).

A 23514. pontnál a domb nyugati oldalán, vízjárta laposba hajló lejtőn regisztráltuk a 74. sz. lelőhelyet, melynek, kiterjedése 250×250 m.

Munkatársak: Nagy Erzsébet, Gábor Olivér régészek, Krasznai Péter ásatási technikus, Tari Józsefné gyűjteménykezelő.

KÁRPÁTI GÁBOR

264. Szakály, Tárkány, Tárkánymajor-dűlő

(Tolna megye) Kö

1963-ban Torma István, néhány éve pedig Miklós Zsuzsa azonosította a középkori templomhelyet, amelyet a majortól D-re fekvő háromszögelési ponttól D-re kb. 50 m-re, környezetéből kb. 0,5 m-re kiemelkedő dombocskán ismét lokalizáltam. Helyét rengeteg téglá- és habarcsörmelék jelöli kb. 20×15 m-es területen, tőle K-re és D-re kb. 30 m sugarú körben sűrűn található embercsont is. A templomhelytől D-re csupán a Kaposra lejtő domb tetején, az erdő mellett találtam néhány szürke foltban középkori kerámiát.

K. NÉMETH ANDRÁS

265. Szántód, rév

(Somogy megye) Ú, I

2002. szeptember 23. és 26. között víz alatti régészeti felderítés során elkészítettük a korábbi helyszíni szemlén a révtől Ny-ra észlelt kőmóló alaprajzát. A több, mint 200 m hosszú móló bazaltból épült. A kövek átlagos átmérője 15–20 cm, külső vége félköríves záródású, nagy (50–60 cm átmérőjű) bazalt kövekből készült. Keltező tárgy nem került elő. A helyiek elmondása szerint a II. világháború idején már romokban volt, a területről követ hordtak el hajóval.

Az előző jelenségtől K-re, a mai rév mólójának Ny-i oldalán légi felvételen foltok látszódnak. Helyi forrásaink szerint ebben a térségben kőszállító hajó(k) süllyedtek el. Logikusnak tűnt a sötét foltokat a hajórakomány halmának megfeleltetni. A helyszínen két kőhalmot találtunk. A felderítés és a térképezés során kiderült, hogy a két halom ugyanabba a tengelybe esik. A belsőt 15–20 cm átmérőjű bazaltból, a külsőt 50–70 cm-es bazaltkövekből építették. Az összesített alaprajzon a két kőhalom egy a már dokumentált mólóval azonos jelenséget rajzolt ki. A bazaltmólók ugyanannak a kikötőnek a részei voltak. A keltezést a K-i móló végében talált cölöp dendrokronológiai vizsgálata adta: az utolsó évgyűrű 1883-ban keletkezett (dr. Grynaeus András vizsgálata).

A révtől K-re hajósok és halászok beszámolnak (elsősorban Vörös Géza és Csíki Sándor gyűjtötte össze a helyi adatokat) egy Római út és egy Cifra híd nevű jelenségről. Az utóbbi faszerkezetű révátkelőhely volt, amely a századelőn még felismerhető volt, az utóbbi pedig kő, vagy kő-fa konstrukció lehetett. A helyszínen egy kőszórást és egy 2 m hosszú, jól faragott cölöpöt találtunk, melynek egyik vége csapnak volt kiképezve. Kezdetben úgy gondoltuk, hogy ezek a két említett átkelőhely maradványai. A dendrokronológiai vizsgálat azonban Kr. e. 181-re datálta az utolsó évgyűrűt. A kőszórás

sem adott ki értelmezhető körvonalat. A lelőhely sekély (kb. 50 cm) vízben található több hektáros plató közepén van. A fentiek alapján lehetséges, hogy nem révátkelőt találtunk, hanem egy víz alá került településnyomot, (ezt erősíti meg a Tihany melletti Bozsai-öbölben talált víz alá került bronzkori település is). A kérdés eldöntése további víz alatti kutatást igényel.

Munkatársak: Gaál Attila, Jakucs Gábor, Virágos Gábor, Grynaeus András régészek, Stibrányi Máté régész-hallgató, Győri Búvár SE, PELSO Balatonkutató Egyesület.

TÓTH JÁNOS ATTILA

266. Százhalombatta, Földvár

(MRT 7. k. 27/2 lh.)

(Pest megye) B

2002. július 31. és szeptember 10. között folytattuk az 1998-ban megkezdett, mintegy 6 m vastag rétegsorral rendelkező bronzkori tell telep további feltárását a 20×20 m-es szelvényünkben. (Az ásatás módszertanáról szóló tanulmányt lásd a 131. oldalon!)

A szelvény É-i oldalán található átégett omladék bontását folytattuk K-i illetve D-i irányban. Kiderült, hogy a tavaly megfogott részlet tulajdonképpen a 18 m hosszú és 6–7 m széles omladéknak csak egy töredéke volt csupán. A valószínűleg többszortatú ház így a szelvény közepén átlós irányban helyezkedik el. A feltöltés egyenetlensége miatt az összefüggő omladékon helyenként 10–14 cm, máshol viszont 45–60 cm vastag a rátöltés. Maga az omladék, az alatta lévő és közvetlen az omladékból induló nagy gödrök miatt is, teljesen egyenetlen és néhol 20–30 cm-es felszíni hullámzás tapasztalható. Az omladékon felhalmozott rétegek egyenetlensége miatt a leégett ház Ny-i oldalát nem tudtuk még kibontani, mert azon a feltöltés 50–60 cm vastag. A szelvény K-i oldalán a ház széléhez igazítva tovább mélyítettük a szelvényt, az utca szintjét keresve. A szelvényfal DK-i részében a tavaly megtalált kitapasztott, de át nem égett kemence alatt megtaláltuk annak egy korábbi átégett fázisát. Ettől D-re kevert anyagú vastag feltöltési réteget találtunk, melyben közvetlen a ház D-i része feletti részben egy csecsemőcsontváz feküdt. A közvetlen mellette lévő föld elszíneződése szerves anyagra utal, valószínűleg begöngyölték a holttestet.

A szelvény Ny-i felében elkezdtük bontani a határozatlan körvonalú és egyenetlen agyagos réteget. Két újabb gödröt sikerült ezen a részen megfogni és kibontani. Az É-i gödör alján vastag feketés égetésnyomokat találtunk, jó néhány kerámia- és csonttöredék kíséretében. A D-i gödör sekélyebb, és jellegtelen anyaggal egyenletes feltöltést mutatott.

Biztonsággal mondhatjuk, hogy a 2002. évi szezonban a szelvényből minden késő bronzkori objektumot sikerült kibontanunk, s mostanra már „tisztá” középső bronzkori rétegekben és jelenségekben dolgozunk.